

Utdannings- og forskningsdepartementet
Postboks 119 Dep.
0032 OSLO

UFD		
28 APR 2005		
St.:	F.:	A.:
2004093	172	510

Deres referanse:
200404093

Vår dato:
26. april 2005

Vår referanse:
MNY

Vår saksbehandler:
Magnus Nystrand
22993700/magnus@elev.no

Høring – Forslag til fag- og timefordeling for grunnskolen, fag- og timefordeling for fellesfag i videregående opplæring, omfang av programfag og prinsipper for valg av programfag i videregående opplæring

Elevorganisasjonen viser til brev av 15. februar d.å. fra Utdannings- og forskningsdepartementet med ovennevnte høring. Vi vil kommentere departementets forslag i tråd med de punktene som ble satt opp i høringsbrevet.

Innledningsvis vil vi poengtere at Elevorganisasjonen er kritisk til måten høringsprosessen for ny fag- og timefordeling har foregått. Departementet sendte 15. februar ut høringsbrev med 11 forskjellige forslag til fag- og timefordeling for grunnopplæringen. Av invitasjonen til høring framgår det at departementet vurderer det slik at organisasjonene har alle nødvendige forutsetninger for å kunne vurdere forslagene. På innspillsmøte 18. april i departementet kom det klart fram at flere organisasjoner og skoler ikke hadde fått klarhet i betydningen av flere av departementets forslag. En høringsprosess der høringsinstansene tolker betydningen av departementets forslag vidt forskjellig er en ukonstruktiv og udemokratisk høringsprosess. Forvirringen i vår organisasjon knytter seg særlig til forslagene om programfag til valg, mulighet for omdisponering av 25 prosent av timetallet og prosjekt til fordypning. At forslagene er uklare har Elevorganisasjonen fått bekreftet gjennom vår deltakelse i Samarbeidsrådet for yrkesfagopplæring, der flere viktige utdanningsaktører er representert.

Andre problemer knyttet til høringsprosessen har dreid seg om at departementet ikke har kartlagt de økonomiske konsekvensene av flere av forslagene. I forslaget om programfag til valg forutsettes det for eksempel at kommuner og fylkeskommuner skal samarbeide tettere, at lærere fra videregående opplæring skal brukes i grunnskolen og et tettere samarbeid mellom lokalmiljøet og skolen. Når det gjelder prosjekt til fordypning er det helt klart at en slik ordning vil kreve vesentlig styrkning av rådgivningstjenesten. I forhold til slike forslag, der økonomi er helt avgjørende for om forslagene vil fungere hensiktsmessig, er økonomispørsmålet ikke til stede i det hele tatt.

Elevorganisasjonen har valgt å ta stilling til spørsmålene som dreier seg om fag- og timefordelingen i videregående opplæring, samt programfag til valg på ungdomsskoetrinnet og 25 prosent til omdisponering som gjelder hele grunnopplæringa. Elevorganisasjonen støtter de forslagene vi ikke tar særskilt stilling til i høringen.

1.1 Omdisponering av inntil 25 prosent av timetallet

Generelt

Elevorganisasjonen støtter intensjonen om mulighet for omdisponering av timetallet på inntil 25 prosent (jf. Elevorganisasjonens høringsuttalelse på Kvalitetsutvalgets innstilling *I første rekke* (NOU 2003: 16) og St. meld. nr. 30 (2003-2004) *Kultur for læring*) Vi vil her redegjøre for våre kommentarer til departementets forslag til forskrift.

Ansvar for omdisponering

Elevorganisasjonen er uenig med departementet i vurderingen om at skoleeier skal ha ansvar for omdisponering av 25 prosent innenfor normal timefordeling. Hovedmålsetningen med å innføre en fleksibilitet på 25 prosent må være at fag- og timefordelingen ikke skal være til hinder for tilpasset opplæring. Prinsippet om tilpasset opplæring bygger på at opplæringen må ta utgangspunkt i den enkelte elevs evner og forutsetninger. For å sikre en individuell tilpassning, må beslutningen om omdisponering av timer tas nærmest mulig eleven selv. Ansvar for omdisponering av timer må ligge hos skolen. Dette må komme tydelig fram av retningslinjer for bruk av 25 prosent gitt til den enkelte skole.

Skoleeier har verken ansvar for eller forutsetninger for å kjenne den enkelte elevs utgangspunkt og behov og kan dermed ikke fatte beslutninger om omdisponering som ivaretar målsetningen om å gi samlet bedret måloppnåelse for eleven.

Elevorganisasjonens forslag:

Skolen skal kunne omdisponere inntil 25 prosent som er fastsatt i det enkelte fag når det er grunn til å anta at dette vil kunne føre til bedre måloppnåelse i fagene samlet sett for den enkelte elev.

Kriterier for omfordeling

Elevorganisasjonen mener det er behov for avklaring av terskelen for omdisponering i forskriften. I departementets forslag er dette svært uklart. Hvor "normalt" skal det være å omfordele timer? Tolkninger av departementets forslag vil kunne sprike mellom at det skal behandles etter kriterier som ligner for eksempel på spesialundervisning til at omfordeling skal være et tilbud til alle elever. Det er grunn til å tro at det uten ytterligere klargjøring av hvilken terskel som skal ligge til grunn for omfordeling av timer vil praksis variere svært mye fra skole til skole. Elevorganisasjonen mener det er grunn til å tro at svært mange elever vil kunne dra nytte av en omfordeling. Enten med bakgrunn i faglige behov eller motivasjon. Innføring av en slik ordning vil kreve ekstra ressurser, og det må derfor stilles krav til skolene om dette skal bli normal praksis. Ulik praksis fra skole til skole vil føre til at mange elever ikke får nytte godt av et viktig tilpassningstiltak.

Eleveorganisasjonen mener omdisponering av timer skal være et lavterskeltilbud for eleven. Fag- og timefordeling tar utgangspunkt i en gjennomsnittselev som ikke eksisterer i det virkelige liv, og bør derfor være et utgangspunkt for tidsbruk og ressurstildeling snarere enn helt bindende for elevens tidsbruk. I departementets forslag understrekes det at en kan omdisponere forutsatt "... at målene i læreplanene i fagene ikke blir fraveket". Det er her viktig å understreke at omdisponering av timer i mange tilfeller vil få konsekvenser i form av redusert måloppnåelse i faget en tar timer fra og økt i faget en gir timer til, i forhold til potensiell måloppnåelse. Dette bør ikke hindre omdisponering. Elevens motivasjon er avgjørende for skoleprestasjoner, og i mange tilfeller vil trolig en omdisponering kunne bidra til styrket motivasjon for eleven, noe som samlet sett vil gi bedret måloppnåelse og kunne motvirke frafall.

Eleveorganisasjonen mener motivasjon og faglige behov må kunne vektes likt i vurdering av omdisponering av timetallet. Dette fordi motivasjon er en forutsetning for læring og fordi det er knyttet til mestringsfølelse. Om elever får mer mulighet til å fordype seg i tema og fag de mestrer vil det kunne bedre holdningene til skolen og gi positiv læringseffekt samlet sett.

Omfordeling må være et tilbud både på bakgrunn av behov for ekstra tid og hjelp i fag og på bakgrunn av interesse for å fordype seg spesielt i fag en har sterk interesse for.

For å sikre en reell vurdering av elevens behov og motivasjon for timer i de ulike fagene er det nødvendig å ta utgangspunkt i at alle elever har fastlagt 75 prosent av timene fra normal fag- og timefordeling. Individuell vurdering av hvor elevens behov ligger gjort av klasselærerråd på bakgrunn av elevsamtaler.

Ikke reduserte ressurser/dårligere tilbud

Åpning for 25 prosent fleksibilitet må på ingen måte føre til et samlet dårligere utdanningstilbud for elevene. Omdisponeringstimen skal være undervisningstilbud med lærer. Tilbudet til elever som får omdisponering skal ikke gi et svekket tilbud til elever med normal fag og timefordeling. Å innføre et nytt system vil ikke komme av seg selv. Reformen må ta høyde for at et slikt system krever ekstra administrasjon. Verktøy til å fordele timer i fag etter den enkelte elev krever ekstra administrasjon. Skolene må tilføres ressurser som gjør dette mulig.

Klageinstans

For å sikre elevenes rettssikkerhet bør det finnes en klageinstans for omdisponering av timer. Dette ansvaret bør legges til fylkesmannen som også har det generelle tilsynsansvar for skolen.

2.2.1 Om programfag

Eleveorganisasjonen er sterkt kritisk til forslaget om programfag til valg slik det foreligger i høringsbrevet. Kvalitetsutvalget pekte i sin utredning på at elever burde ha mulighet til programfag, samtidig som de pekte på at det burde være mulig å ta moduler fra videregående opplæring. Forslaget om programfag til valg framstår som en miks av disse to målsettingene.

Departementet er ansvarlig for å sikre at fagene som tilbys i grunnopplæringa er relevant for elevene. At departementet forutsetter at fylkeskommunen vil bistå med programfag til valg fordi de i utgangspunktet synes det er hensiktsmessig er uforsvarlig synsing fra departementets side. I Norge finnes det ca. 1200 ungdomsskoler og 19 fylkeskommuner. Hvis fylkeskommunen skal ha delvis ansvar for programfagene betyr det at hver fylkeskommune får i gjennomsnitt 60 ungdomsskoler de skal hjelpe. Bortsett fra Oslo og Akershus er det i de fleste fylkeskommuner ofte store avstander mellom mange videregående skoler og ungdomsskoler. Departementets forslag legger opp til at alle elever skal ha programfag til valg gjennom hele ungdomsskolen. For å få til dette nedprioriterer departementet blant annet kunst og håndverk og samfunnsfag. Retningslinjene for programfag til valg, slik de foreligger i forslaget til læreplanene, gir tydelig inntrykk av at dette er et veiledningsfag i forkant av videregående opplæring. De tre hovedmålsetningene i faget går ut på å skaffe seg oversikt over utdanningsprogrammene, finne ut hva som er mulig å oppnå i utdanningsprogrammene og få elevene til å reflektere over sine egne valg. Elevorganisasjonen ser ikke hvorfor elever skal vurderes med karakter i et slikt fag. Faget går ut på, hvis man tar utgangspunkt i den foreslåtte læreplanen, å ta et reflektert valg av utdanningsprogram. Å vurdere elevenes vurderingskompetanse av utdanningsprogram er ikke nødvendig.

Hvis programfag til valg skal fungere etter intensjonen må departementet legge penger på bordet og sikre, ikke anta, at fylkeskommunene og lokalmiljøet vil samarbeide med kommunene for å gjøre programfag til valg nyttig for elevene. I forslaget er det lagt opp til at ungdomsskolen skal kunne tilby minst et programfag fra studiespesialiserende og et fra yrkesfaglig utdanningsprogram. Hvis det tilbudet blir realiteten for mange skoler vil mange elever nødvendigvis ha et programfag til valg de ikke interesserer seg for. Derfor må departementet sørge for at alle ungdomsskolene har en større bredde i programfag til valg. Hvis det ikke skjer burde faget begrenses til 10. årstrinn, der man i hovedsak bruker tiden på å finne ut av de videregående utdanningsprogrammene.

3.1 Om Studiespesialiserende utdanningsprogram

Elevorganisasjonen mener det er hensiktsmessig å øke timetallet på studiespesialiserende utdanningsprogram fra 30 til 35 timer. Det er ingen grunn til at studiespesialiserende utdanningsprogram skal ha et lavere krav til timer enn andre utdanningsprogram. Det er strenge krav til teori for å oppnå generell studiekompetanse, og for å få godkjent yrkesopplæring. Det kan tyde på en prioritering av teoretiske ferdigheter fremfor praktiske. Det er i liten grad er lagt opp til at elever på "teoritunge" studieprogrammer skal tilegne seg andre typer ferdigheter. Med en økning i timetallet vil en kunne benytte tiden som for mange elever er fritimer og "dødtid" midt på dagen til læring. For å sikre elever fortsatt mulighet til fagkombinasjoner som kreves som opptak til en del studier (eksempelvis medisin) uten å gå utover 35 timer, bør det tilrettelegges for at elevene kan velge praktiske og estetiske fag, men uten at det er et krav at elevene må ta et slikt fag.

For å gi elever også på studiespesialiserende utdanningsprogram et variert fagtilbud, er det nødvendig at det stilles krav om at skolene utnytter potensialet som ligger i mange av de kombinerte skolene. På de fleste skoler er det både yrkesfaglige

utdanningsprogrammer og studiespesialiserende. Dette gir muligheter for mange spennende valgmuligheter for elevene. På denne måten kan elevene tilegne seg kompetanse fra andre utdanningsprogram som, synliggjort på vitenmålet, vil kunne være en ressurs for elevene både i videre studier og i arbeidsmarkedet. Elevorganisasjonen foreslår derfor at elevenes både skal ha mulighet til å ta valgfrie programfag fra studieforberedende utdanningsprogram og yrkesforberedende utdanningsprogrammer.

Skjerpet krav til generell studiekompetanse

Økte krav til matematikkopplæring og 2. fremmedspråk for å få generell studiekompetanse fører til at utdanningsprogrammet Musikk, dans og drama og muligheten for påbygging til generell studiekompetanse får flere obligatoriske fellesfag. Departementet kompenserer for dette i forhold til utdanningsprogram for Musikk, dans og drama gjennom å kutte kroppsøving som obligatorisk fellesfag. Elevorganisasjonen ser på dette som det beste av to dårlige alternativ. Hvis kroppsøving fortsatt skulle vært obligatorisk på Musikk, dans og drama ville dette ført til en uforsvarlig nedprioritering av programfagene. Elever på Påbygging til generell studiekompetanse har med departements forslag ingen mulighet til å velge programfag de er interessert i og de må ha 18 timer språk i uken. Elevorganisasjonen frykter et større frafall på påbyggingen og ber departementet vurdere fire timer 2. fremmedspråk istedenfor åtte.

3.2 Om yrkesfaglige utdanningsprogrammer

Prosjekt til fordypning

Elevorganisasjonen er positiv til ordningen med prosjekt til fordypning hvis noen betingelser for ordningen kommer på plass.

Prosjekt til fordypning har potensial til å gjøre yrkesfagopplæringen mer fleksibel. At elever kan prøve ut lærefag på hele utdanningsprogrammet allerede på VG1 og videre på VG2 vil forhåpentligvis bidra til at flere elever velger riktig lærefag. Ankepunktet med å gjøre yrkesfagopplæringen enda mer fleksibel, er at det er vanskeligere å orientere seg om de ulike valgene eleven har muligheten til å gjøre. En ordning med prosjekt til fordypning forutsetter at hver enkelt elev får grundig oppfølging av en styrket rådgivningstjeneste.

Flere bedrifter og elever har et ønske om at det skal være mulig å gi større grad av fordypning i fellesfagene og samtidig gå ut med et fagbrev etter fire års videregående opplæring. Elevorganisasjonen er positiv til at elever kan velge å bruke prosjekt til fordypning for fordypning i fellesfag uten at dette går ut over muligheten til å få læreplass. Forutsetningen må være at elevene har mulighet til faglig innhenting i de relevante yrkesfagene parallelt med læretiden. Fordypningen i fellesfagene er nødvendigvis ikke bare relevant i forhold til å oppnå generell studiekompetanse, men kan være høyst aktuell for lærebedrifter. Et tilbud om faglig innhenting må nødvendigvis innebære at myndighetene finansierer opplæring i yrkesfaglige programfag parallelt med læretid i bedrift. Opplæringen kan skje enten i skole eller bedrift.

Muligheten for yrkesfaglig kompetanse etter studiespesialiserende utdanningsprogram

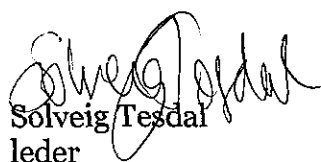
Påbygging til generell studiekompetanse og prosjekt til fordypning gir yrkesfaglige elever mulighet til å komme ut av videregående opplæring med dobbeltkompetanse. Elever som er ferdige med studiespesialiserende utdanningsprogram har ikke samme mulighet til å få dobbeltkompetanse. Elevorganisasjonen mener at departementet i liten grad har prøvd å legge til rette for dette. Hvis departementet følger Elevorganisasjonen og Samarbeidsrådet om yrkesfagopplærings anbefaling om mulighet til faglig innhenting parallelt med læretiden, kan det åpne muligheten for studiespesialiserte elever til å få yrkeskompetanse. Tidligere i denne høringen har Elevorganisasjonen pekt på at vi ønsker at elever på studiespesialiserende utdanningsprogram på kombinerte skoler skal kunne ta valgfrie programfag fra yrkesforberedende utdanningsprogrammer. En slik mulighet, kombinert med at elevene får tilbud om faglig innhenting parallelt med læretiden, vil kunne redusere tiden i skole for yrkesfagopplæring og gjøre overgangen vesentlig mer fleksibel.

Klasse- og elevrådsarbeid

Elevorganisasjonen mener det er positivt at departementet foreslår å beholde Klasse- og elevrådsarbeid som obligatorisk fag på ungdomsskolen. Elevorganisasjonen ser det derimot som svært uheldig at tilsvarende fag ikke er foreslått verken i grunnskolen eller i videregående opplæring. I Norge er det et krav at alle skoler skal ha elevråd. Denne lovfestede rettigheten for elevene blir helt meningsløs om den ikke innebærer mer enn krav om en struktur og blir et organ med eksistens som eneste formål. For å sikre elevdemokrati, som er en forutsetning for en god demokratiopplæring og er helt grunnleggende i en satsing på aktivt medborgerskap, er det nødvendig med tid til å få elevrådet til fungere på en hensiktsmessig måte. Tid til opplæring i og praktisering av demokrati og medbestemmelse er helt nødvendig.

St.meld. nr. 30 (2003-2004) *Kultur for læring* påpeker betydningen av et aktivt elevdemokrati som ett ledd i demokratiopplæringen. Etter Elevorganisasjonens syn kan en ikke ha en god demokratiopplæring om ikke elevene praktiserer demokrati. Skolen er en helt unik arena for å sikre aktive brukere av demokratiet fordi den samler alle i en arena. Elevorganisasjonen foreslår at klasse- og elevrådsarbeid innføres som obligatorisk fag med en uketime på 5.-7. årstrinn i grunnskolen, samt i hele videregående opplæring i skole.

Med vennlig hilsen

Solveig Tesdal
leder

Magnus Nystrand
sentralstyremedlem

